

РЕЗЮМЕ

У статті розглядаються проблеми розвитку регульованого ринку цінних паперів в Республіці Вірменія. У статті досліджено та проаналізовано основні позитивні та негативні зміни, що відбулися за останнє десятиріччя на регульованому ринку цінних паперів в Республіці Вірменія. Виявлено основні тенденції розвитку регульованого ринку цінних паперів.

Ключові слова: проблеми розвитку, регульований ринок цінних паперів

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы развития регулируемого рынка ценных бумаг в Республике Армения. В статье исследованы и проанализированы основные позитивные и негативные изменения, произошедшие за последнее десятилетие на регулируемом рынке ценных бумаг в Республике Армения. Выявлены основные тенденции развития регулируемого рынка ценных бумаг.

Ключевые слова: проблемы развития, регулируемый рынок ценных бумаг

SUMMARY

The article considers the problem of development of the regulated securities market in the Republic of Armenia. In the article the main positive and negative changes occurred during the last decade in the regulated securities market in the Republic of Armenia are studied and analyzed. The main trends of development of the regulated securities market have been discovered.

Keywords: problems of development, regulated securities market

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Багдасарян А.М. Пути развития рынка ценных бумаг в Республике Армения, Монография. Ереван, Наири, 2013. – 332 с.
2. Армянская фондовая биржа, Годовые обзоры, 2004 – 2007гг., www.nasdaqomx.am.
3. Армянская фондовая биржа, Годовые отчеты, 2002 – 2003гг., www.nasdaqomx.am.
4. Армянская фондовая биржа, Известия, 2003 – 2008гг., www.nasdaqomx.am.
5. Закон Республики Армения о Рынке ценных бумаг, 11.10.2007 (с изменениями и дополнениями).
6. НАСДАК ОЭМЭКС Армения, Годовые обзоры, 2008 – 2009гг., www.nasdaqomx.am.
7. НАСДАК ОЭМЭКС Армения, Известия, 2008 – 2012гг., www.nasdaqomx.am.
8. НАСДАК ОЭМЭКС Армения, Официальный сайт, www.nasdaqomx.am.

УДК 657.432

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМ ПОТОКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Берсуцький А.Я., д.е.н., в.о. ректора, Донецький університет економіки та права

Прокоф'єва С.В., к.е.н., доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу, Донецький університет економіки та права

Постановка проблеми та її зв'язок з найважливішими науковими та практичними завданнями. Кризові явища в економіці держави завжди супроводжуються кризою неплатежів, яка в свою чергу, є наслідком недосконалої політики фінансового менеджменту підприємств. Недостатня увага, або навіть явні перекоси в управлінні частин фінансової політики – дебіторською або частіше кредиторською заборгованістю – одна з причин вищеозначеної недосконалості. Спроба поєднати управління обома заборгованостями є можливістю управління грошовим потоком підприємства.

Результати вивчення та узагальнення змісту основних етапів політики управління заборгованістю і грошовими потоками підтверджують, що ефективність фінансового менеджменту багато в чому залежить від високоякісного інформаційного забезпечення, основу якого складає інформація бухгалтерського обліку.

Питання удосконалення фінансової політики підприємств, їх інформаційного забезпечення розглядають в теперішній час багато науковців, серед яких Бланк І.А., Бригхем Юджин Ф., Горбунов А.Р. Ковалев В.В., Половинкин С.А., Савчук В.П., Садексов А.А., Ченг Ф. Ли, Джозеф И. Финнерти. Проте окремі проблеми лишаються невирішеними.

Стаття присвячена дослідженню удосконалення елементів політики управління грошовими потоками, як частини загальної політики фінансового менеджменту підприємств.

Метою написання даної статті є дослідження методики формування політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, представити та обґрунтувати пропозиції щодо її удосконалення.

Конкретизуємо вирішення поставленої мети такими завданнями: розкрити зміст етапів процедури управління грошовими потоками; критично оцінити стан інформаційного забезпечення фінансового менеджменту як однієї з головних передумов прийняття ефективних управлінських рішень.

Об'єктом нашого дослідження є фінанси підприємств, система розрахунків та заборгованість по ним як базові елементи політики управління фінансами і грошовими потоками.

Виклад основного матеріалу досліджень.

Політика управління грошовими потоками підприємства – це складова частина загально корпоративної політики фінансового менеджменту підприємств. Однією з її функцій є спроба поєднати деякі з аспектів політики управління дебіторською та кредиторською заборгованостями з метою стати запорукою фінансової стійкості підприємства.

Грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, що генеруються його господарською діяльністю.

Необхідність виділення управління грошовими потоками в самостійний об'єкт фінансового менеджменту визначається такими положеннями:

- ✓ грошові потоки обслуговують здійснення господарської діяльності підприємства практично у всіх її аспектах;
- ✓ раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства;
- ✓ керування грошовими потоками є важливим фінансовим важелем забезпечення прискорення обороту капіталу підприємства;
- ✓ активні форми керування грошовими потоками дозволяють підприємству діставати додатковий прибуток, що продукується безпосередньо його грошовими активами, тобто завдяки ефективному використанню тимчасово вільних залишків коштів.

Ефективне управління грошовими потоками дозволяє скоротити потребу підприємства в позиковому капіталі, а також забезпечує:

- фінансову рівновагу підприємства в процесі його стратегічного розвитку;
- зниження ризику неплатоспроможності підприємства.

В основу розробки політики управління грошовими потоками повинні бути покладені такі принципи:

- інформативної вірогідності,
- забезпечення збалансованості,

- ефективності,
- ліквідності.

Відповідно до них можна сформулювати мету управління грошовими потоками – забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом балансування обсягів надходження і витрат коштів і їхньої синхронізації в часі.

Узагальнивши спеціальну літературу з фінансового менеджменту та управління фінансами [1, 2, 3, 4, 9] можна визначити, що процес управління грошовими потоками підприємства послідовно охоплює наступні етапи:

1. Забезпечення повного і достовірного обліку грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності.
2. Аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді.
3. Оптимізація грошових потоків підприємства.
4. Планування грошових потоків в розрізі різних їхніх видів.
5. Забезпечення ефективного контролю грошових потоків підприємства.

Конкретизуємо зміст дій, що передбачаються до виконання на кожному з вищезначених етапів:

1. Для першого етапу важливим є забезпечення координації функцій і задач служб бухгалтерського обліку і фінансового менеджменту підприємства з метою формування відповідної інформації та звітності, що характеризують грошові потоки підприємства різних видів, для проведення всебічного їхнього аналізу, планування і контролю.

2. Другий етап передбачає такі процедури:

- 1) розглядається динаміка обсягу формування позитивного грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел;
- 2) розглядається динаміка обсягу формування негативного грошового потоку підприємства, а також структури цього потоку по напрямках витрачання коштів;
- 3) розглядається збалансованість позитивного і негативного грошових потоків в загальному обсязі; вивчається динаміка показника чистого грошового потоку;
- 4) досліджується синхронність формування позитивного і негативного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду; розглядається динаміка залишків грошових активів підприємства, що відбиває рівень цієї синхронності і забезпечує абсолютну платоспроможність;
- 5) визначається ефективність грошових потоків.

3. На третьому етапі провадять виявлення і реалізацію резервів, що дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів; забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і по обсягах; забезпечення більш тісного взаємозв'язку грошових потоків по видах діяльності підприємства; підвищення суми і якості чистого грошового потоку.

4. На четвертому етапі розробляють план надходжень і витрат грошових коштів та платіжні календарі окремо по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності.

5. На заключному, п'ятому етапі, виділяють такі об'єкти контролю: виконання встановлених планових завдань по формуванню обсягу коштів і їх витрачання по передбачених напрямках; рівномірність формування грошових потоків у часі; контроль ліквідності грошових потоків і їхньої ефективності.

Як засвідчує І.О. Бланк, концепція грошового потоку «ще не одержала достатнього відображення не тільки у вітчизняній, але й у закордонній літературі з питань фінансового менеджменту. Прикладні аспекти цієї концепції розглядаються звичайно лише в складі питань управління залишками грошових активів, управління формуванням фінансових ресурсів і антикризового управління підприємством при погрозі банкрутства» [1, с. 129].

На наш погляд, одним з недоліків управління грошовими потоками є одностороннє розглядання грошової частини операцій фінансово-господарської діяльності підприємств. Рух грошей – і позитивний, і негативний – не може відбуватися сам по собі, як не може представляти самостійну операцію. Гроші лише опосередковують ті чи інші господарські операції: купівлю-продаж товарів, робіт, послуг, нарахування заробітної плати, податків і зборів до бюджету та позабюджетних фондів, відсотків та дивідендів за різноманітними фінансовими та інвестиційними операціями.

Формуючи політику управління грошовими потоками підприємству необхідно враховувати характер розрахункової операції, в результаті якої виник чи може виникнути рух грошових коштів. Серед об'єктів фінансового менеджменту слід виділити поряд з управлінням частковими об'єктами – дебіторською та кредиторською заборгованостями, грошовими потоками, ще й управління їхньою загальною сукупністю – розрахунковими операціями. Це дозволить підвищити ефективність фінансової політики підприємства, оскільки при її формуванні буде врахована більша кількість факторів, що впливають на розрахункові операції взагалі, а не тільки ті, що впливають на сформувану в результаті їхнього проведення заборгованість або рух коштів.

Один з найважливіших факторів, від якого багато в чому залежить ефективність політики фінансового менеджменту, – це якість інформаційного забезпечення.

Показники системи інформаційного забезпечення фінансового менеджменту можуть бути сформовані за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел, однак не зважаючи на це, вони повинні відповідати таким вимогам:

- значимість;
- повнота;
- достовірність;
- своєчасність;
- зрозумілість;
- релевантність;
- порівнянність;
- ефективність.

Оскільки показники інформаційного забезпечення фінансового менеджменту використовуються при здійсненні аналізу, планування та прогнозування, то ступінь їх відповідності означеним вище вимогам характеризує якість не тільки інформації як такої, а й кожного управлінського рішення.

Переважає більшість показників інформаційного забезпечення, що формуються із зовнішніх джерел, ґрунтуються на даних державної статистики; ті, що формуються із внутрішніх джерел, – на даних фінансового та управлінського обліку. В свою чергу, статистичні показники виводять на основі узагальнення та обробки звітності, яка базується на даних фінансового обліку. Таким чином, основне підґрунтя формування інформаційного забезпечення фінансового менеджменту – це належним чином організована система фінансового обліку [8].

Перевагою показників цієї групи є:

- уніфікованість, тому що вони базуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах обліку (що дозволяє використовувати типові технології й алгоритми фінансових розрахунків по окремих аспектах формування і розподілу фінансових ресурсів, а також порівнювати ці показники з іншими аналогічними підприємствами);
- чітка регулярність формування (у встановлені нормативні терміни);
- високий ступінь надійності (звітність, сформована на базі фінансового обліку, надається зовнішнім користувачам і підлягає зовнішньому аудиту).

Як будь-яка система, фінансовий облік постійно змінюється, поновлюється, коригується, тобто має деякі невизначені на даний час аспекти. Це, звичайно, не найкращим чином впливає на ефективність управлінських рішень, що приймаються керівництвом підприємств.

Серед недоліків інформаційної бази, що формується на основі фінансового обліку, можна назвати такі:

- відображення інформативних показників лише по підприємству в цілому (що не дозволяє використовувати їх при прийнятті управлінських рішень по окремих сферах фінансової діяльності, центрам відповідальності і т.п.);
- низька періодичність розробки (як правило, один раз у квартал, а окремі форми звітності – тільки один раз у рік);
- використання тільки вартісних показників (що ускладнює аналіз впливу зміни цін на формування фінансових ресурсів).

Взагалі побудова моделі якісного інформаційного забезпечення є першочерговим питанням при дослідженні будь-яких процесів в системі управління. В своїй роботі Садсков А.А. називає бухгалтерський баланс головним джерелом інформації для оцінки інвестиційної привабливості підприємств і в той же час зазначає таке: «В умовах ринкової економіки бухгалтерська (фінансова) звітність підприємств та організацій стає їх своєрідною візитною карткою і важливішим елементом інформаційного забезпечення фінансового аналізу. Основним, а в ряді випадків і єдиним джерелом інформації про фінансову діяльність партнера є бухгалтерська звітність, яка із закритою стає публічною. Користувачами цієї інформації, поряд із власниками підприємств, стають багато інших суб'єктів... У пресі неодноразово відмічалось, що без достатньо коректної адаптації (реструктуризації) діючої в Україні бухгалтерської звітності підприємств дуже проблематичним стає рішення багатьох питань, пов'язаних із розвитком інвестиційних процесів в цілому і, зокрема, із залученням іноземних інвестицій» [7, с. 57].

Доводячи непристосованість вітчизняної фінансової звітності для проведення якісного аналізу інвестиційної привабливості, Садсков А.А. пропонує вирішення цієї проблеми за допомогою формування аналітичних нетто-балансів для розрахунку показників ліквідності, платоспроможності та майнового стану підприємств. З чого можна зробити висновок, що форми та зміст фінансової звітності (зокрема, баланс), затвержені в Україні, не відповідають одній з головних вимог – бути корисними для користувачів, а отже – потребують удосконалення.

Оскільки інформація в якості засобу управління слугує основою організованості системи управління в цілому та процесу прийняття оптимальних управлінських рішень зокрема, це визначає необхідність підвищення якості всієї її сукупності. В цих умовах інформація покликана вирішувати такі завдання:

- ✓ в системному порядку формувати інформацію про всю сукупність показників, що характеризують використання ресурсів і підприємства в цілому, і окремих його підрозділів;
- ✓ забезпечувати всі рівні управління необхідною аналітичною інформацією;
- ✓ у формі зворотного зв'язку слугувати джерелом для вироблення оптимальних управлінських рішень щодо конкретного об'єкту і на цій основі удосконалювати як об'єкт, так і систему управління в цілому.

Але щоб інформація могла стати важливим мобілізуючим елементом у пошуку та реалізації резервів підвищення ефективності, вона повинна відповідати сучасним вимогам управління та перетерпіти серйозні якісні зміни з точки зору змістовності, корисності, вірогідності, повноти, необхідної аналітичності та оперативності представлення.

Змістовність інформації та її практична цінність (корисність) визначаються економічною обґрунтованістю показників, необхідних для здійснення процесів управління конкретним об'єктом.

Вимоги повноти та необхідної аналітичності інформації забезпечуються шляхом включення до системи обліку та створюваної ним інформації елементів економічного аналізу. В результаті різноманітні рівні управління замість необроблених первинних відомостей отримують цілеспрямовану інформацію.

Вимога підвищення оперативності інформації пов'язана із розширенням застосування сучасної комп'ютерної та організаційної техніки, що спроможна швидко та якісно обробляти величезний обсяг інформації та представляти її на всі рівні управління в найкоротші терміни. Із впровадженням повної автоматизації можливості обліку значно зростають, оскільки він із засобу відображення господарських явищ та процесів, що вже відбулися, потенційно перетворюється в інструмент управління, що дозволяє його організувати в режимі реального часу.

Таким чином, розширення використання систем автоматизованої обробки інформації висуває облік на якісно новий рівень.

Вирішення цих взаємопов'язаних завдань в значній мірі обумовлюється рівнем організованості та досконалістю методологічних основ системи, що покликана забезпечувати органи управління на всіх рівнях змістовною, корисною, вірогідною, повною, аналітичною та оперативною інформацією про стан ресурсів, наявні резерви підвищення ефективності їх використання, недоліки в роботі окремих підрозділів.

Напрямки подальших досліджень. В даній роботі представлено дослідження щодо змісту основних етапів процедури управління грошовими потоками підприємств, що повинні проводитись задля збереження фінансових ресурсів особливо під час кризових проявів в економіці. Проте політика фінансового менеджменту включає також використання різноманітних фінансових інструментів, що дають необмежені можливості для додаткового заробітку за умов грамотного управління вхідними та вихідними грошовими потоками. Саме в цьому ми бачимо перспективи щодо подальших досліджень.

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена дослідженню складових елементів процесу управління грошовими потоками. Визначено якісні критерії інформаційного забезпечення політики управління фінансами підприємств як одного з факторів, що забезпечують її ефективність.

Ключові слова: грошові потоки, фінансова політика, інформаційне забезпечення, ефективність, управління.

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию составных элементов процесса управления денежными потоками. Определены качественные критерии информационного обеспечения политики управления финансами предприятий как одного из факторов, которые обеспечивают ее эффективность.

Ключевые слова: денежные потоки, финансовая политика, информационное обеспечение, эффективность, управление.

SUMMARY

The article is devoted to research of the constituent elements of the cash flow control. Quality criteria of the dataware of corporate financial management, as one of the factors that ensure its effectiveness, are defined.

Key words: cash flows, financial policy, dataware, effectiveness, management.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бланк И.А. Концептуальные основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Эльга: Ника-центр, 2003. – 447 с.
2. Бригхем Юджин Ф. Энциклопедия финансового менеджмента: сокр. пер. с англ. / Ред. кол.: А.М. Емельянов, В.В. Воронов, В.И. Кушлин и др. – 5-е изд. – М.: РАГС; ОАО «Изд-во «Экономика», 1998. – 823 с.
3. Горбунов А.Р. Управление финансовыми потоками: Схемы финансовых операций. Бюджетирование и контроль. Финансовая автоматизация / А.Р. Горбунов. – М.: Глобус, 2004. – 222 с.
4. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 767 с.
5. Ченг Ф. Ли. Финансы корпораций: теория, методы и практика. Пер. с англ. / Ченг Ф. Ли, Джозеф И. – М.: ИНФРА-М, 2000. – XVIII, 686 с.

6. Оліфіров О.В. Контролінг інформаційної системи підприємства. Монографія / Оліфіров О.В. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2003. – 325 с.
7. Садеков А.А. Инвестиционная привлекательность предприятия (методология и методика оценки). Монография. / А.А. Садеков, Н.А. Лисова. – Донецьк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2001. – 270 с.
8. Половинкин С.А. Управление финансами предприятия: Учебно-практическое пособие / С.А. Половинкин. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2001. – 376 с.
9. Савчук В.П. Управление финансами предприятия / В.П. Савчук. – М.: БИНОМ: Лаборатория знаний, 2003. – 480 с.

УДК 331.548

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ВИМОГ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Бойко А.М., асистент кафедри міжнародної економіки Донецького національного університету

На сучасному етапі економічного розвитку стан ринку праці є глобальним соціальним параметром, що визначає матеріальне та соціальне становище економічно активного населення. В умовах функціонування сучасного ринку праці особливої актуальності набули питання збалансованості попиту та пропозиції робочої сили. Співвідношення вищезазначених складових ринку праці є основою та однією з обов'язкових умов ефективного регулювання ринку праці, зайнятості та безробіття.

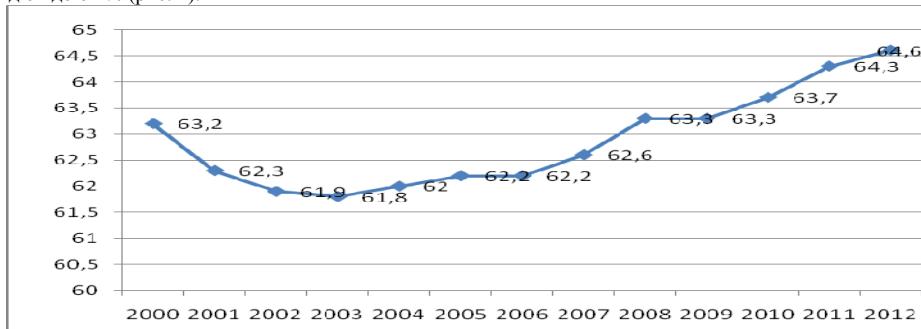
Вагомий внесок у дослідження стану ринку праці внесли такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як Бандур С.І., Богиня Д.П., Боровик В.С., Брич В.Я., Васильченко В.С., Волгін Н.А., Грیشнова О.А., Данилишин Б.М., Калініна С.П., Карпінський Б.А., Лібанова Е.М., Лук'янченко Н.Д., Никифорова В.Г., Петюх В.М. та інші.

Метою статті є дослідження стану ринку праці України в контексті економічних процесів, що відбуваються на сучасному етапі економічного розвитку.

Для дослідження перспектив економічного розвитку України, зокрема, за рахунок людських ресурсів, необхідно проаналізувати сучасний стан загальнонаціонального ринку праці.

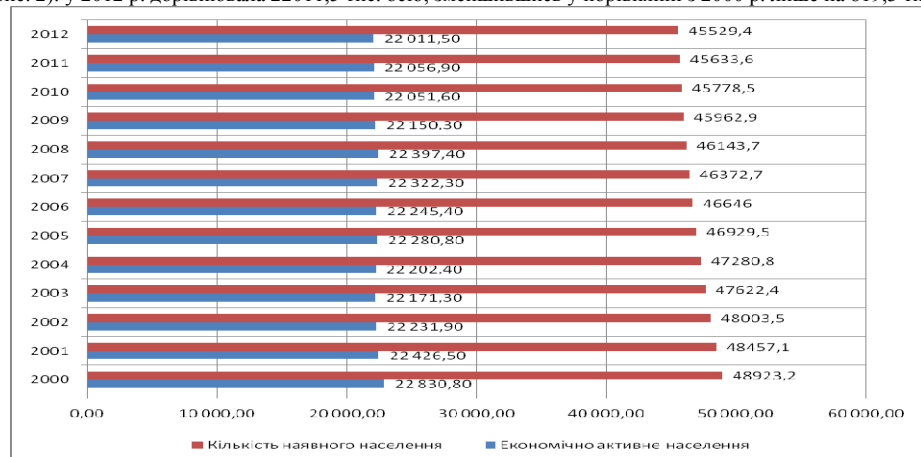
Попит на робочу силу необхідно аналізувати у взаємозв'язку з пропозицією робочої сили. Це парна категорія, яка має два полюси свого прояву, щодо яких чітко виражені взаємозв'язок та взаємообумовленість. Без попиту пропозиція робочої сили не може бути реалізована. В свою чергу, без пропозиції робочої сили попит на неї залишається також нереалізованим ані якісно, ні кількісно. Попит на робочу силу та пропозиція робочої сили нерозривно пов'язані між собою, залежні один від одного.

Пропозиція робочої сили на національному ринку праці забезпечується економічно активним населенням – частиною всього населення держави обох статей віком від 15 до 70 років. Рівень економічної активності населення України протягом останніх дванадцять років коливається від 62 до 64 % (рис. 1).

Рис. 1. Рівень економічної активності населення віком 15-70 років у 2001-2012 роках, тис. осіб [1]

В Україні чисельність економічно активного населення є достатньо стабільною, незважаючи на зменшення загальної чисельності населення країни (рис. 2): у 2012 р. дорівнювала 22011,5 тис. осіб, зменшившись у порівнянні з 2000 р. лише на 819,3 тис. осіб.

Рис. 2. Чисельність наявного та економічно активного населення України у 2000-2012 роках, тис. осіб [1]

Основними причинами економічної неактивності в Україні є перебування громадян на пенсійному забезпеченні (за віком, по інвалідності, на пільгових умовах), професійне навчання з відривом від виробництва та зайнятість в домогосподарствах (табл. 1).